114,7 млрд. євро, європейські банки консолідували свої фінансові ресурси, у тому числі шляхом продажу непрофільних активів. В окремих випадках це означало скорочення або ліквідацію їхніх інвестицій у закордонні дочірні установи (в тому числі в Україні). В той же час, масового виходу західноєвропейського банківського капіталу з України не відбулося. Це стало результатом, як незначного впливу такої процедури на обсяги необхідного додаткового капіталу, так і сподіваннями на те, що ситуація стабілізується і західноєвропейські банки знову будуть зацікавлені в розширенні своїх операцій на нових ринках. Можна очікувати, що згадані процеси знайдуть своє продовження в наступному році у зв'язку з поступовим переходом до виконання нових вимог банківського нагляду щодо адекватності банківського капіталу та обмеження ризикованості банківських активів («Базель-3»), що вимагатиме від банків ЄС додаткового залучення капіталів у сумі 460 млрд. євро до 2019 року. За цих умов актуалізується завдання пом'якшення наслідків використання ресурсів українських банків для підвищення ліквідності їхніх іноземних власників та виходу інституціональних банківських інвесторів з України за рахунок розробки і застосування відповідних заходів. Водночас, досить динамічне зростання кредитного портфелю російських банків та ймовірний прихід капіталу зі Сходу (зокрема, Китаю) свідчать про збереження потенціалу привабливості банківського сектору України для іноземних інвесторів.

Ілона ГРИГОР'ЄВА
Національний університет державної податкової служби України, м. Ірпінь

АНТИКРИЗОВИЙ АСПЕКТ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

У посткризовий період у колах науковців і практиків зміцніла думка щодо доцільності посилення оподаткування банківської діяльності як заходу стримування її спекулятивної спрямованості, недопущення виплати надвеликих бонусів менеджерам та посилення ринкової влади надвеликих системних банків. Якщо ці аргументи у кризових умовах зарубіжних країн виглядають обґрунтованими, то для України питання врегулювання оподаткування банківської діяльності набуває іншої специфіки [1]. В першу чергу, через принципову відмінність у причинах кризи. Джерелами кризових процесів у вітчизняному банківському секторі були не інвестиції в ризиковані фінансові інструменти і активне використання високо ризикованих ринкових джерел фінансування, як в більшості розвинених країн. Втрата стійкості вітчизняними банками було спричинена зовнішніми чинниками, насамперед, погіршенням стану материнських компаній, а також порушенням співвідношення темпів зростання кредитів, активів і власного капіталу банків внаслідок активного корпоративного і роздрібного кредитування, в першу чергу - валютного.

З цих причин механічне використання досвіду зарубіжних країн щодо формування методів й інструментів оподаткування банківської діяльності є недоцільним. Для вдосконалення оподаткування банківської діяльності слід враховувати, насамперед, макропруденційне значення[3] системи оподаткування як фактора банківської діяльності, що зумовлено функціями, які вони виконують – фіскальною та регулюючою, та необхідністю антикризових заходів в частині: зниження про циклічності розвитку фінансової системи, контроль за рівнем левереджу та боргових зобов'язань банків; обмеження сили впливу системно-важливих банків, посилення стійкості фінансової системи у спосіб вдосконалення управління ризиками); фінансування модернізаційних процесів і нарощування довгострокових інвестицій в реальний сектор; послаблення зовнішньої залежності банківської системи через стримування припливу спекулятивного іноземного капіталу на депозити банків.

Загалом ситуація з надходженнями до бюджету від оподаткування банківської діяльності в останні роки була не найкращою. Частка податкових надходжень від податку на прибуток

[3] Макропруденційний підхід, спрямований на контроль і управління системними ризиками, запровадження однакових за жорсткістю і спрямованістю норм для всіх секторів фінансової системи для недопущення регулятивного арбітражу, високий рівень координації між органами державного регулювання

комерційних банків до Державного бюджету України не перевищувала 6–8%. Причинами зменшення обсягів сплачуваного податку на прибуток банками стали: економічна та фінансова криза (починаючи з другої половини 2008 року по 2010 рік); ухилення банків від оподаткування внаслідок застосування схем мінімізації прибутку; диспропорції в податковій системі України. За даними прес-служби ДПС України у кризовий період 2009-2010 рр. за 2010 рік у порівнянні з 2009 роком загальна сплата податків і зборів банками зменшилася в 1,36 рази, в тому числі сплата податку на прибуток зменшилася в 2,7 рази. За 2011 р. банки України наростили сплату податків на 25% порівняно з аналогічним періодом 2010 року. За позитивних результатів своєї діяльності в першій половині 2012 року рівень добровільної сплати податків банками зріс на 12% [2].

В цих умовах підвищення рівня оподаткування банківської діяльності може зумовити:

1) Послаблення стимулів для інвесторів вкладати кошти в банківську діяльність, що загострить проблему капіталізації;
2) посилення мотивації банків до приховування прибутків та збільшення збитків;
3) перекладання витрат на позичальників, що підвищить процентні ставки;
4) активніший пошук прибуткових напрямів вкладання коштів та розширення джерел надходження коштів за рахунок нерезидентів, що досить часто мають підвищені ризики, а тому збільшують ризики банківської діяльності в цілому;
5) створення жорсткіших норм кредитування та прискіпливого вибору позичальників та напрямів кредитування,
6) стиснення кредитування та гальмування темпів приросту ВВП (за оцінками західних експертів, збільшення банківського спреду на 1% веде до збільшення негативного гепу ВВП на 0,16% протягом 4 років та на 0,32 % після 4 років [3]).

Фінансові труднощі банківського сектору України, що є основою вітчизняної фінансової системи, не дозволяють у поточному період суттєво посилити податкове навантаження. До того ж підвищення ставки податку може зумовити ситуацію перекладання вищих витрат на позичальників у вигляді вищої ставки по кредитах тоді як для активізації процесів кредитування навпаки, потрібно запроваджувати селективні податкові стимули, що потребує перегляду чинного податкового законодавства з метою посилення його стимулюючого впливу на банківську діяльність.

Література

1. *Хандруев О., Чумаченко А., Едиханов Н. Спецподаток для банків: бути або не бути [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://finanal.ru/009/%*
2. *За матеріалами виступу голів ДПСУ щодо забезпечення надходжень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sts.gov.ua/diyalnist-dpa-ukraini/zabezpechennya-nadhodjen/*
3. *Anand Sinha1. Financial Sector Regulation and Implications for Growth // BIS Papers 2012. – No 62 . – С. 26*

Інна ГУЦУЛ, Володимир КОВАЛЬСЬКИЙ
Тернопільський національний економічний університет

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

За умов поглиблення євроінтеграційних процесів особливої актуальності набувають проблеми пристосування економічної політики окремих країн до вимог глобальних та регіональних економічних угрупувань. Стратегічною метою згаданих інтеграційних об’єднань є розвиток міжнародної торгівлі, усунення торговельних обмежень з метою зростання як державних так і особистих доходів економічних суб’єктів. У довгостроковій перспективі розвиток торгівлі веде до зростання зайнятості в експортних галузях економіки, що у свою чергу, сприяє забезпеченню сталих темпів економічного зростання.